

Kan bare gjengis offentlig i
anonymisert form, jf. domstolloven
§ 130 første ledd

NORGES HØYESTERETT

Den 23. desember 2024 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Indreberg, Steinsvik og Sæther i

HR-2024-2390-U, (sak nr. 24-180075SIV-HRET), sivil sak, anke over dom:

A (advokat Gustav Haver
advokat Mette Yvonne Larsen)

mot

B (advokat Sigrun Dybvad)

avsagt slik

D O M :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens avgjørelse av sivile krav i straffesak. Anken gjelder blant annet spørsmål om uskyldspresumsjonen er krenket ved lagmannsrettens avgjørelse om oppreisningserstatning.
- (2) Statsadvokatene i Trøndelag tok 26. mai 2023 ut tiltale mot A, født 00.00.1978, for overtredelse av straffeloven § 293 jf. § 291 bokstav b mot samboeren B (tiltalens post II). Tiltalen omfattet også overtredelse av straffeloven § 298 og straffeloven § 291 bokstav b overfor C (tiltalens post I).
- (3) I Trøndelag tingretts dom 26. oktober 2023 ble A dømt i samsvar med tiltalen til fengsel i 9 år og til å tåle inndragning av gjenstander som inneholdt skjulte kameraer. Han ble videre dømt til å betale 240 000 kroner i oppreisningserstatning til C og 300 000 kroner i oppreisningserstatning til B.
- (4) A anket dommen til lagmannsretten. Anken gjaldt bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet for titalens post I og II.
- (5) Frostating lagmannsrett avsa 16. mai 2024 dom med slik domsslutning:
 - «1. A, født 00.00.1978, frifinnes for overtredelse av straffeloven § 293, jf. § 292 og § 291, jf. tiltalen post II.
 2. A dømmes for overtredelse av straffeloven § 292 jf. § 291, jf. tiltalen post I. For dette forholdet, og for det forhold han ble rettskraftig domfelt for i Trøndelag tingretts dom 26. oktober 2023, dømmes han til fengsel i 4 – fire – år og 2 – to – måneder. Varetekt kommer til fradrag med 186 – etthundreogåttiseks – dager, jf. straffeloven § 83.
 3. Krav om inndragning av gapestokk tas ikke til følge.

4. A dømmes innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen til å betale 240.000 – tohundreogførtitusen – kroner i oppreisning til C.
5. A dømmes innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av dommen til å betale 175.000 – hundreogsyttifemtusen – kroner i oppreisning til B.
6. Saksomkostninger idømmes ikke.»

- (6) A anket til Høyesterett over lovanvendelsen og saksbehandlingen for tiltalens post I. Ved ankeutvalgets beslutning 27. september 2024, HR-2024-1745-U, ble anken over straffedommen ikke tillatt fremmet.
- (7) A har krevd ny behandling av det sivile kravet i punkt 5 i lagmannsrettens domsslutning, jf. straffeprosessloven § 434 syvende ledd. I anken anføres det blant annet at lagmannsrettens idømmelse av erstatningsansvar etter den strafferettslige frifinnelsen for tiltalens post II krenker uskyldspresumsjonen i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 6.
- (8) B har inngitt tilsvaer. Det er anført at uskyldspresumsjonen ikke er krenket.
- (9) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at tvistelovens regler kommer til anvendelse ved særskilt anke over avgjørelse av sivile krav som har vært en del av en straffesak, jf. straffeprosessloven § 435, og at anke til Høyesterett ikke kan fremmes uten samtykke fra ankeutvalget. Utvalget kan bare gi samtykke når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken avgjort i Høyesterett, jf. tvisteloven § 30-4. Etter tvisteloven § 30-3 andre ledd bokstav d kan ankeutvalget oppheve lagmannsrettens dom dersom utvalget enstemmig finner det klart at det er grunnlag for opphevelse.
- (10) Ifølge Grunnloven § 96 andre ledd og EMK artikkel 6 nr. 2 har enhver rett til å bli ansett uskyldig inntil det motsatte er bevist. Dette er ikke til hinder for at det kan ilegges erstatningsansvar på grunnlag av forhold som den ansvarlige er frifunnet for i straffesak. Men avgjørelsen som ilegges erstatningsansvar, må utformes slik at den ikke krenker uskyldspresumsjonen. Betydningen dette har for hvordan erstatningsansvaret skal begrunnes, er beskrevet slik i Rt-2014-705 avsnitt 4 og gjengitt blant annet i HR-2018-1909-A, HR-2021-1585-U og HR-2023-1047-U:

«I saker som dette står lagmannsretten overfor den krevende oppgaven det er å gi en tilstrekkelig dekkende begrunnelse for sin avgjørelse av de sivile kravene, samtidig som denne begrunnelsen ikke med rimelighet må kunne oppfattes slik at den – direkte eller indirekte – rokker ved konklusjonen i den frifinnende straffedommen, jf. Rt-2009-1456 avsnitt 28 flg. Om det siste er tilfellet, beror på en vurdering av dommen sett som et hele. Det er da vesentlig at domsgrunnene får frem forskjellene i beviskrav, at man unngår typisk strafferettslig terminologi, at premissene ikke kobles opp mot elementer i straffesaken som for eksempel tiltalebeslutningen eller spørsmålsskriftet til lagretten, og at det uttrykkelig sies at idømmelsen av erstatningsansvaret ikke rokker ved den konklusjon at det ikke er grunnlag for straffansvar. Domsgrunnene må heller ikke ellers etterlate det inntrykk at retten mener det var grunnlag for straffansvar, eller være utformet slik at de i realiteten må lede til den konklusjon at det ikke var grunnlag for frifinnelse, jf. Rt-2008-1292, Rt-2009-1456, Rt-2012-47, Rt-2013-22 og Rt-2014-249»

- (11) I saken her er det anket over fastsettelsen av oppreisningserstatningen for fornærmede B. I straffesaken ble A av et bestemmende mindretall i lagmannsretten frifunnet for tiltalen om voldtekt av B, jf. tiltalens post II. Lagmannsretten vurderer deretter spørsmålet om oppreisningserstatning slik:
- «Lagmannsrettens flertall kom til at A skal dømmes for grovt uaktsom, grov voldtekt. Dette flertallet viser til at vilkårene for oppreisningserstatning dermed er til stede jf. skadeserstatningsloven § 3-5 jf. § 3-3. I Rt-2012-201 fastsatte Høyesterett normalerstatningen ved grovt uaktsom voldtekt til 90.000 kroner. I tråd med den oppjustering som fant sted for forsettlig voldtekt, mener flertallet at normalerstatningen skal ligge rundt 160.000 kroner. Vår sak bedømmes som mer alvorlig enn et normaltilfelle, ved at den grovt uaktsomme voldtekten bedømmes som grov. Erstatningen settes etter dette skønnsmessig til 175.000 kroner.»
- (12) Lagmannsretten presiserer altså ikke forskjellene mellom beviskravet i strafferetten og erstatningsretten. Det uttales heller ikke at idømmelsen av erstatningsansvaret ikke røkkes ved konklusjonen om at det ikke er grunnlag for straffansvar. Det vises i stedet til at flertallet i lagmannsretten, et flertall som ikke kvalifiserte til strafferettslig domfellelse, fant at A skal dømmes for grovt uaktsom grov voldtekt, og at vilkårene for å idømme oppreisningserstatning dermed er oppfylt. Når begrunnelsen for å idømme oppreisningserstatning på denne måten direkte og uten forbehold er knyttet til begrunnelsen for straffeskyld, gir det inntrykk av at den ansvarlige blir tilskrevet straffbare handlinger.
- (13) Begrunnelsen krenker av den grunn uskyldspresumsjonen i Grunnloven § 96 og EMK artikkel 6. Det er ikke gitt noen selvstendig begrunnelse for at vilkårene for å tilkjenne oppreisningserstatning er oppfylt på tross av en frifinnende dom. Lagmannsrettens samlede begrunnelse er dermed etter ankeutvalgets syn ikke tilstrekkelig til å vise at resultatet ville ha blitt det samme ved en eventuell ny behandling av spørsmålet, og krenkelsen av uskyldspresumsjonen kan ikke repareres ved at Høyesterett konstaterer krenkelse, sml. HR-2018-1909-A avsnitt 66.
- (14) Lagmannsrettens dom må etter dette oppheves så langt den avgjør det sivilrettslige kravet i domsslutningen punkt 5, jf. tvisteloven § 30-3 andre ledd bokstav d.
- (15) Dommen er enstemmig.

D O M S S L U T N I N G

Lagmannsrettens dom oppheves så langt den avgjør det sivilrettslige kravet i domsslutningen punkt 5.

Kine Steinsvik
(sign.)

Hilde Indreberg
(sign.)

Knut Erik Sæther
(sign.)